

Urbanowska²⁷. Czy były to „Wiadomości z nauki i przyrody” z rokrocznie zestawianego „Spisu rzeczy” opublikowanych w piśmie? Na przełomie wieków przeistoczyły się one w „Artykuły treści naukowej”, a potem w „Artykuły treści naukowej i moralnej”, potem zaś w „Artykuły treści moralnej i naukowej”, który pod jej kierownictwem rozrósł się znacznie i z biegiem lat wysunął na pierwszą pozycję w „Spisach”.

Jak długo Urbanowska była redaktorką tego działu? Niełatwo odpowiedzieć na to pytanie. Po 1902 roku jej nazwisko pojawiało się w „Spisach” coraz rzadziej, wreszcie zupełnie zniknęło. To w „Wieczorach Rodzinnych” drukowała w odcinkach powieść *Z wyspy Atlanty, wyczytane przez drobnowidz i przepisane przez Zofię Urbanowską* (1890–1891) – napisaną w hołdzie Marii Julii Zaleskiej, jej dedykowaną i z jej konceptu wywiedzioną. *Baśń o niezgodnych królewiczach i królowej perłowego pałacu* (1889) Zaleskiej była dla Urbanowskiej

najpiękniejszą powieścią dla młodszych dzieci, jaka istnieje w naszej literaturze. Odnaczająca się prostym, niewyszukanym pomysłem, osnuta na motywach ludowych, w dziwnie zajmujący i dowcipny sposób zaznajamia dzieci z trzema królestwami przyrody: mineralnym, zwierzęcym i roślinnym²⁸.

27 Zob. Zofia Urbanowska [hasło], [w:] *Bibliografia Literatury Polskiej „Nowy Korbut”. Literatura pozytywizmu i Młodej Polski. hasła osobowe T–Ż, uzupełnienia haseł osobowych t. 13–15*, red. Z. Szwejkowski i in., Warszawa 1982, s. 118.

28 Z. Urbanowska, *Maryja Julija z Perłowskich Zaleska. (Dokończenie)*, s. 258.

w galerii powieściowych postaci jest i profesor, który poszukuje okazji pewnego skorupiaka, branchiopoda, stawonoga z gatunku *Branchinecta paludosa*, który występował w Europie w epoce lodowcowej, a teraz uchował się w niektórych jeziorach w Norwegii i w jednym w Tatrach; profesor chce go zdobyć dla muzeum berlińskiego. Wśród bohaterów jest też młody zdolny lekarz, na bieżąco ze światowymi badaniami naukowymi, na które chętnie się powołuje, a w dodatku pasjonują go Tatry; i zdolny młody malarz, zafascynowany folklorem Podhala. Jest także dwóch chłopców, sportretowanych bardzo kontrastowo: biedny i bogaty, ambitny i leniwy, wytrwały i wydelikacowany, Polak (Litwin) i Anglik – w finale obaj potrafią zachować się szlachetnie. Są i postaci kobiece, znaczące i wyraziste, choć drugoplanowe: starsza zubożała szlachcianka, która mimo problemów finansowych przywiozła w góry wnuki, żeby nabrały zdrowia; chimeryczna angielska lady francuskiego pochodzenia – synowa baroneta, oraz jej anielsko cierpliwa panna służąca. A w tle pojawia się sam Sabała. Rytm powieści wyznaczają przedsięwzięte wspólnie przez męskie grono kilkudniowe wyprawy badawczo-poszukiwawcze, które obfitują w niebezpieczeństwa: uczestnicy przeżywają kolejno atak niedźwiedzia, orła i rysia, a także burzę podczas przeprawy przez Morские Oko. Popasy umiła im doskonale jedzenie, ponieważ baronet wszędzie zabiera ze sobą swojego znakomitego kucharza.

Ale jest i tajemnica. Przedsięwzięta przez sir Edwarda podróż, by w Tatrach poszukiwać róży bez kolców, jest tak naprawdę wyprawą w poszukiwaniu swojej prawdziwej tożsamości. Czy raczej: wyprawą podjętą dla tożsamości tej odzyskania. Sir Edward Warburton mimo finansowych i politycznych sukcesów jest człowiekiem głęboko nieszczęśliwym. I nie jest Anglikiem, tylko Polakiem (Litwinem) z Miratycz nieopodal jeziora Świtez.

Bibliografia

- Ethelmer Ellis, *Baby Buds*, Congleton 1895.
- Ethelmer Ellis, *Zkąd się wziął twój braciszek?*, spolszczyła Róża Centnerszwerowa, Warszawa 1903.
- Gates Barbara T., *Revisioning Darwin with Sympathy: Arabella Buckley*, [w:] *Natural Eloquence: Women Reinscribe Science*, red. Ann B. Shteir, Barbara T. Gates, Madison–London 1997, s. 164–176.
- Henson Pamela M., „Through Books to Nature”. *Anna Botsford Comstock and the Nature Study Movement*, [w:] *Natural Eloquence: Women Reinscribe Science*, red. Ann B. Shteir, Barbara T. Gates, Madison–London 1997, s. 116–143.
- Joteyko–Rudnicka Zofia, *Nowe wieczory czwartkowe: opowiadania przyrodnicze dla młodego wieku*, Warszawa 1903.
- Kosmowska Barbara, *Na służbie u Kopciuszka. Biografia i twórczość Zofii Urbanowskiej*, ze wstępem krytycznoliterackim Janiny Papuzińskiej, Konin–Łódź 2019.
- Kraskowska Ewa, *Dalekosiężne skutki lektur Zofii Urbanowskiej*, [w:] *Czytanie. Kobieta, biblioteka, literatura*, red. Agata Zawiszewska, Arleta Galant, Szczecin 2015, s. 121–140.
- Kraskowska Ewa, *Zofia Kamilla Urbanowska* [hasło], [w:] *Wielkopolski alfabet pisarek*, red. Ewa Kraskowska, Lucyna Marzec, Poznań 2012, s. 206–305.
- McNeill Leila, *The Early Feminist Who Used Botany to Teach Kids About Sex*, „The Atlantic” 6 x 2016, <http://tinyurl.com/e6fhdsw3> [dostęp: 25.01.2023].
- Szycówna Aniela, *Kobieta polska jako autorka pedagogiczna*, [w:] Irena Kosmowska, Dorota Milkuszyć, Aniela Szycówna, *Kobieta polska jako autorka pedagogiczna. Bibliografia książek z dziedziny teorii wychowania, podręczników i literatury dla młodzieży, poprzedzona wstępem historycznym*, Warszawa 1912, s. 3–28.

